

Лисий О. О.,

здобувач вищої освіти

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-8728-2443>

СУБ'ЄКТНИЙ СКЛАД ОХОРОННИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Анотація. Метою статті є визначення особливостей суб'єктного складу охоронних цивільних правовідносин, встановлення специфіки правового статусу їх основних учасників, зокрема виконавця та замовника охоронних послуг, а також третіх осіб, і визначення перспектив розвитку їх правового регулювання. Встановлено, що суб'єктний склад охоронних цивільних правовідносин має спеціальний характер, що зумовлено особливостями охоронної діяльності та поєднанням загального цивільно-правового і спеціального правового регулювання.

Виконавцем договору охорони має визнаватися суб'єкт охоронної діяльності, який набув спеціальної правосуб'єктності шляхом державної реєстрації, отримання ліцензії та дотримання встановлених законодавством організаційних, кадрових і матеріально-технічних вимог. При цьому персонал охорони, який безпосередньо здійснює охоронні заходи, не є стороною договору, а діє в межах правового статусу відповідного суб'єкта охоронної діяльності. Правовий статус замовника охоронних послуг характеризується загальною цивільною правосуб'єктністю з урахуванням спеціальних вимог, пов'язаних з об'єктом охорони. Для договору охорони майна обґрунтовано є вимога щодо наявності у замовника речового права або іншого належного юридичного зв'язку з об'єктом охорони. Водночас договір охорони фізичної особи може укладатися як самою особою, яка потребує охорони, так і іншою особою в її інтересах. Такий підхід забезпечує можливість використання конструкції договору на користь третьої особи та дає змогу розмежувати статус замовника і особи, безпосередньо взятої під охорону.

Обґрунтовано необхідність внесення змін та доповнень до чинного законодавства у сфері охоронної діяльності. Запропоновано доповнити Закон України «Про охоронну діяльність» такими положеннями: 1) замовником охоронних послуг є фізичної особи з необхідним обсягом цивільної дієздатності або юридична особа, яка укладає договір про надання охоронних послуг в інтересах себе чи третьої особи; 2) право замовника укласти договір про надання охоронних послуг в інтересах третьої особи, якщо це не суперечить закону, не порушує прав такої особи та характеру охоронної послуги. Запропоновані зміни спрямовані не на встановлення додаткових вимог до особи замовника, а на вдосконалення законодавчої конструкції договору охорони, забезпечення термінологічної єдності цивільного та спеціального законодавства і підвищення рівня правової визначеності суб'єктного складу договірних правовідносин з охорони.

Ключові слова: договір охорони, охоронні послуги, цивільні правовідносини, суб'єкти, виконавець, замовник, третя особа, правове регулювання.

Постановка проблеми. Договір про надання охоронних послуг (договір охорони) є самостійним видом цивільно-правового договору, специфіка якого зумовлює особливості його суб'єктного складу. Вимоги до осіб, які можуть бути сторонами такого договору, визначаються не лише цивільним, а й спеціальним законодавством, положення яких не завжди узгоджуються між собою. Якщо цивільне законодавство ґрунтується на загальних засадах цивільної правосуб'єктності та свободи договору, то спеціальне законодавство встановлює додаткові вимоги до суб'єктів охоронної діяльності. Така особливість правового регулювання зумовлює необхідність з'ясування правового статусу виконавця та замовника охоронних послуг і визначення меж застосування загальних та спеціальних норм. Окремої уваги потребує правове становище третіх осіб у правовідносинах з охорони, зокрема у випадках, коли охоронюване майно, об'єкт або інтерес належить особі, яка не є стороною договору. Їх участь у таких правовідносинах потребує визначення характеру та обсягу правового зв'язку з виконавцем і замовником, а також з'ясування можливості набуття ними відповідних прав та обов'язків.

Зазначені питання набувають особливого значення в умовах оновлення цивільного законодавства України. Порівняння чинного ЦК України та спеціального законодавства з положеннями проекту нового ЦК України дає змогу виявити відмінності у підходах до визначення суб'єктного складу охоронних правовідносин, вимог до сторін договору та правового становища третіх осіб, а також оцінити перспективи подальшого розвитку відповідного правового регулювання.

Стан дослідження. Теоретичні та практичні аспекти договору охорони досліджувалися у працях українських учених, присвячених як загальним положенням цього договору, так і окремим видам охоронних послуг. Зокрема, загальні питання договору охорони розглядали Д. В. Довбій, Д. О. Козир та інші науковці. Особливості договору охорони фізичних осіб досліджували Д. В. Бездітко та А. В. Басов, а договір про надання послуг з охорони майна – Д. В. Карташев. Окремі аспекти правового регулювання охоронної діяльності розглядалися у працях С. С. Юрка, присвячених недержавній охоронній та правоохоронній діяльності в Україні, а також М. В. Тимчаль, яка досліджувала кримінально-правову охорону осіб, взятих під захист.

Водночас більшість наукових досліджень охоронної діяльності сформовано в межах адміністративно-правової науки. Зокрема, адміністративно-правові засади організації та діяльності суб'єктів охоронної діяльності, їх взаємодії з органами державної влади та правоохоронними органами досліджу-

вали В. В. Галунько, О. М. Єшук, В. І. Курило, А. Г. Сачаво, О. П. Угровецький, І. В. Хорт та інші науковці.

Наведені дослідження сформуливали теоретичне підґрунтя для розуміння правової природи договору охорони та особливостей його правового регулювання. Водночас суб'єктний склад охоронних цивільних правовідносин, зокрема правовий статус виконавця, замовника і третіх осіб, а також вимоги до сторін договору, не отримали комплексного дослідження з урахуванням норм цивільного та спеціального законодавства. Окремого аналізу потребує зазначена проблематика в умовах рекодифікації цивільного законодавства України, зокрема співвідношення підходів чинного ЦК України, спеціального законодавства та проєкту нового ЦК України щодо визначення суб'єктного складу правовідносин з охорони.

Метою статті є визначення особливостей суб'єктного складу охоронних цивільних правовідносин, встановлення специфіки правового статусу їх основних учасників, зокрема виконавця та замовника охоронних послуг, а також третіх осіб, і визначення перспектив розвитку їх правового регулювання.

Виклад основного матеріалу. Розкриття особливостей суб'єктного складу охоронних цивільних правовідносин доцільно розпочати з характеристики правового статусу основних сторін договору охорони – виконавця та замовника, а також визначення вимог до них, установлених цивільним і спеціальним законодавством.

У загальному розумінні виконавцем договору є сторона зобов'язання, яка приймає на себе обов'язок виконати визначені договором дії або здійснити певну діяльність в інтересах іншої сторони. У договорі охорони таким обов'язком є забезпечення охорони майна та недоторканість фізичних осіб (ч. 1 ст. 978 ЦК України) шляхом вжиття комплексу організаційних, технічних та фактичних заходів, спрямованих на запобігання протиправним посяганням та мінімізацію відповідних ризиків.

Правовий статус виконавця охоронних послуг визначається положеннями ЦК України та спеціального законодавства у сфері охоронної діяльності. Відповідно до ч. 1 ст. 978 ЦК України виконавцем за договором охорони є охоронець, який є суб'єктом підприємницької діяльності [1]. Натомість ст. 1 Закону України «Про охоронну діяльність» визначає виконавця як суб'єкта охоронної діяльності – суб'єкта господарювання будь-якої форми власності, створеного та зареєстрованого на території України, який здійснює охоронну діяльність на підставі ліцензії, отриманої у встановленому законом порядку [2]. Отже, цивільне та спеціальне законодавство використовують різні підходи до визначення правового статусу виконавця договору охорони.

До втрати чинності ГК України співвідношення понять «суб'єкт господарювання» та «суб'єкт підприємницької діяльності» визначалося його положеннями, відповідно до яких перше поняття було родовим, а друге – його видовим різновидом. Водночас Законом України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 9 січня 2025 року № 4196-IX ГК України визнано таким, що втратив чинність з 28 серпня 2025 року [3]. У зв'язку з цим законодавче визначення зазначених категорій більше не міститься у кодифікованому акті, хоча вироблені господарсько-правовою доктриною підходи й надалі зберігають методологічне значення.

За сучасного правового регулювання зміст правового статусу виконавця договору охорони визначається насамперед спе-

ціальним законодавством. Системний аналіз положень Закону України «Про охоронну діяльність» [2], Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [4] та Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18 листопада 2015 року № 960 [5], свідчить, що виконавцем охоронних послуг можуть бути юридичні особи та фізичні особи – підприємці, які набули спеціальної правосуб'єктності шляхом державної реєстрації, отримання ліцензії та виконання встановлених законодавством організаційних, кадрових і матеріально-технічних вимог. Саме спеціальна правосуб'єктність є необхідною передумовою участі особи у договірних правовідносинах з охорони та покладення на неї цивільно-правової відповідальності за неналежне виконання договірних обов'язків. Як зазначає Д. В. Бездітко, можливість здійснення охоронної діяльності суб'єктами підприємництва відповідає сучасним тенденціям розвитку підприємницьких відносин та сприяє доступності охоронних послуг для потенційних замовників [6, с. 6].

У проєкті ЦК України, який регулює договір охорони фізичної особи, поряд із поняттям «охоронець» використовується категорія «суб'єкт охоронної діяльності», що свідчить про прагнення розробників узгодити цивільно-правову термінологію з термінологією спеціального законодавства [7]. Водночас зазначений підхід не отримав послідовного розвитку в інших положеннях проєкту ЦК України. Зокрема, охоронцем за договором охорони фізичної особи може бути фізична особа з необхідним обсягом цивільної дієздатності або юридична особа, без будь-якої вказівки на необхідність набуття статусу суб'єкта підприємницької діяльності чи суб'єкта охоронної діяльності [7]. Натомість охоронцем за договором охорони майна може бути лише фізична або юридична особа – суб'єкт підприємницької діяльності [7].

Такий підхід не забезпечує ні внутрішньої узгодженості проєкту ЦК України, ні його відповідності Закону України «Про охоронну діяльність». Фактично із запропонованих положень випливає, що послуги з охорони фізичної особи можуть надаватися будь-якою фізичною особою, яка має необхідний обсяг цивільної дієздатності, тоді як для здійснення охорони майна законодавець вимагає наявності статусу суб'єкта підприємницької діяльності. Водночас спеціальний Закон визначає єдиного виконавця охоронних послуг – суб'єкта охоронної діяльності, який набуває права здійснювати охоронну діяльність лише після державної реєстрації, отримання ліцензії та виконання встановлених законом організаційних, кадрових й матеріально-технічних вимог. Отже, незалежно від предмета договору охорони, виконавцем відповідних послуг може бути виключно особа, яка набула спеціальної правосуб'єктності суб'єкта охоронної діяльності.

З огляду на викладене доцільно положення ЦК України привести у відповідність Закону України «Про охоронну діяльність», замінивши у ч. 1 ст. 978 ЦК України слова «охоронець, який є суб'єктом підприємницької діяльності» словами «суб'єкт охоронної діяльності». Аналогічний підхід доцільно врахувати і під час доопрацювання проєкту рекодифікованого ЦК України, забезпечивши єдину термінологію щодо виконавця договору охорони незалежно від його виду. Використання категорії «суб'єкт охоронної діяльності», яка вже частково імплементована до проєкту ЦК України, однак застосовується непослідовно, дозволить усунути внутрішні суперечності проєкту, забезпечити

його узгодженість зі спеціальним законодавством та більш точно визначити правовий статус виконавця охоронних послуг.

Спеціальний характер правосуб'єктності виконавця обумовлений насамперед ліцензуванням охоронної діяльності. Відповідно до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [4] та Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності [5] охоронну діяльність на всій території України можуть здійснювати юридичні особи та фізичні особи – підприємці лише за наявності відповідної ліцензії. При цьому ліцензіат повинен відповідати встановленим організаційним, кадровим, матеріально-технічним і технологічним вимогам (п. 4) [5]. Отже, саме ліцензія є тим юридичним фактом, який надає суб'єкту господарювання право виступати виконавцем договору охорони. Водночас ліцензування не зводиться лише до формального дозволу на здійснення господарської діяльності. Воно виконує превентивну функцію, забезпечуючи допуск до ринку охоронних послуг лише тих суб'єктів, які спроможні гарантувати належний рівень професійної підготовки персоналу, матеріально-технічного забезпечення та організації охоронних заходів. Саме тому спеціальна правосуб'єктність виконавця є однією з юридичних гарантій належного виконання договірних обов'язків та мінімізації ризиків завдання шкоди замовнику.

Особливістю сучасної моделі організації охоронної діяльності в Україні є функціонування як державного, так і приватного секторів охоронних послуг. Це дає підстави класифікувати договори охорони за суб'єктним складом виконавця на дві великі групи: договори, що укладаються із державними охоронними суб'єктами, та договори, виконавцями яких виступають недержавні (приватні) суб'єкти охоронної діяльності.

До державного сектору належать органи поліції охорони, які хоча й входять до системи Національної поліції України (п. 4 ч. 3 ст. 13 Закону України «Про Національну поліцію») [8], однак надають охоронні послуги на договірних засадах, виступаючи стороною цивільно-правового договору. Відповідно до Інструкції про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів з фізичної охорони об'єктів, затвердженої наказом МВС України від 07 липня 2017 року № 577 [9] (надалі Інструкція № 577), фізична охорона здійснюється щодо майна всіх форм власності та фізичних осіб, прийнятих під охорону на договірних засадах (п. 5). При цьому заходи охорони, чисельність персоналу, склад нарядів поліції охорони та строки несення служби визначаються відповідно до укладеного договору та затверджених заходів охорони (п. 5 цієї Інструкції) [9].

Особливе місце в діяльності поліції охорони займає забезпечення охорони окремих категорій об'єктів державної власності та сфер державного регулювання. Перелік таких об'єктів визначений постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2018 р. № 975, якою затверджено Категорії об'єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, що підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах [10]. До них, зокрема, належать об'єкти критичної інфраструктури, стратегічні підприємства, особливо важливі об'єкти енергетики, морські порти, заклади освіти державної та комунальної форми власності, архівні установи, музейні заклади, об'єкти небезпечних речовин, об'єкти, пов'язані з обігом зброї, наркотичних засобів, дорогоцінних металів та інші об'єкти підвищеної суспільної значущості. Для окремих категорій таких об'єктів саме поліція охорони є спеціальним виконавцем

охоронних послуг, що обумовлено необхідністю забезпечення публічних інтересів та національної безпеки.

Разом із тим приватний сектор охоронної діяльності здійснює свою діяльність на тих самих договірних засадах і виступає повноцінним учасником цивільного обороту. На відміну від поліції охорони, приватні суб'єкти не виконують владних функцій, а здійснюють виключно господарську діяльність, спрямовану на надання охоронних послуг. При цьому вони конкурують між собою та з поліцією охорони на відповідному сегменті ринку, що свідчить про поєднання публічно-правових та приватно-правових елементів у сфері охоронної діяльності.

Водночас необхідно розмежовувати цивільно-правовий статус суб'єкта охоронної діяльності та статус персоналу охорони. Закон України «Про охоронну діяльність» визначає персонал охорони як працівників, які безпосередньо виконують функції з охорони майна або фізичних осіб відповідно до свого кваліфікаційного рівня (ст. 1) [2]. Отже, безпосереднім виконавцем охоронних заходів є саме персонал охорони, однак стороною цивільно-правового договору він не виступає. Договір укладається із суб'єктом охоронної діяльності (ч. 1 ст. 8 цього Закону) [2], який несе перед замовником повну цивільно-правову відповідальність за належне виконання договірних зобов'язань незалежно від того, який саме працівник виконував відповідні охоронні функції. Саме тому закон встановлює підвищені вимоги до персоналу охорони. Працівниками охорони можуть бути лише дієздатні громадяни України, які досягли вісімнадцятирічного віку, пройшли відповідну професійну підготовку, уклали трудовий договір із суб'єктом охоронної діяльності та відповідають встановленим законом вимогам щодо стану здоров'я, психічного стану, відсутності непогашеної судимості за умисні кримінальні правопорушення та інших законодавчих обмежень (ч. 1 ст. 11 Закону України «Про охоронну діяльність») [2]. Крім того, фахівці з організації заходів охорони та працівники пунктів централізованого спостереження повинні відповідати додатковим кваліфікаційним вимогам і систематично підвищувати свій професійний рівень (ч. 2 ст. 11 Закону України «Про охоронну діяльність») [2].

Законодавство також деталізує порядок організації діяльності персоналу охорони. Під час виконання своїх функцій працівники зобов'язані мати посвідчення встановленого зразка та носити формений одяг із розпізнавальними ознаками відповідного суб'єкта охоронної діяльності (ч.ч. 3, 4 ст. 11 Закону України «Про охоронну діяльність») [2]. Організація заходів охорони здійснюється фахівцем з організації заходів охорони, який відповідає за планування охоронних заходів, формування нарядів, контроль за діями персоналу та забезпечення належного виконання умов договору.

Показовим прикладом диференціації вимог до виконавця є охорона небезпечних і цінних вантажів. Відповідно до Умов охорони небезпечних і цінних вантажів під час їх перевезення автомобільним транспортом та переліку таких вантажів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 р. № 55 [11], суб'єкт охоронної діяльності повинен мати не лише ліцензію, а й пункти централізованого спостереження, транспорт реагування та відповідним чином сформовані групи охорони (п. 5). Безпосереднє виконання охоронних заходів здійснюється персоналом охорони, а їх організація покладається на фахівця з організації заходів охорони (п.п. 7–8) [11]. Такі нормативні вимоги підтверджують, що законодавець пов'язує

можливість здійснення окремих видів охоронної діяльності з наявністю спеціальної матеріально-технічної та кадрової спроможності виконавця.

Отже, суб'єкт охоронної діяльності є спеціальним учасником цивільних правовідносин, правосуб'єктність якого виникає не лише внаслідок державної реєстрації як суб'єкта підприємницької діяльності, а й за умови отримання відповідної ліцензії та дотримання комплексу спеціальних організаційних, кадрових і технологічних вимог. При цьому персонал охорони, хоча і здійснює безпосередні охоронні заходи, не є самостійним учасником договірних зобов'язань, а діє від імені та в інтересах суб'єкта охоронної діяльності. Саме останній виступає виконавцем договору та несе перед замовником цивільно-правову відповідальність за належне виконання прийнятих на себе договірних зобов'язань.

Іншою стороною договору охорони є замовник охоронних послуг, правовий статус якого визначається нормами ЦК України та спеціального законодавства у сфері охоронної діяльності. На відміну від виконавця, який набуває спеціальної правосуб'єктності лише за умови відповідності встановленим законом вимогам, до замовника законодавство висуває менший обсяг спеціальних вимог. Основними передумовами його участі у договірних правовідносинах є наявність необхідного обсягу цивільної правосуб'єктності та законного інтересу в отриманні охоронної послуги.

Чинна редакція ст. 978 ЦК України не містить спеціальних вимог до особи замовника, визначаючи лише обов'язок охоронця забезпечити недоторканність особи або майна, що охороняються. Водночас спеціальне законодавство конкретизує окремі вимоги до замовника залежно від предмета договору. Так, відповідно до ч. 3 ст. 8 Закону України «Про охоронну діяльність» [2] замовник послуг з охорони майна зобов'язаний надати суб'єкту охоронної діяльності документи, які підтверджують його право володіння або користування майном на законних підставах, а також правомірність перебування майна, транспортного засобу чи особи у визначеному місці охорони. Отже, закон пов'язує можливість укладення договору не лише з волевиявленням сторін, а й із підтвердженням юридичного зв'язку замовника з об'єктом охорони.

Аналогічний підхід закріплено у Порядку забезпечення охорони об'єктів органами поліції охорони на договірних засадах, затвердженому наказом Міністерства внутрішніх справ України від 14 грудня 2022 року № 816 [12]. Відповідно до пунктів 6–8 цього Порядку передумовою підготовки проєкту договору є письмове звернення замовника, до якого додаються документи, що підтверджують правовий статус заявника та його право власності чи користування об'єктом, який передається під охорону. Органи поліції охорони також наділені правом витребувати додаткові документи та відомості, необхідні для належної організації заходів охорони [12]. Таким чином, законодавство встановлює механізм перевірки правових підстав звернення за охоронними послугами, що спрямований на недопущення укладення договорів щодо об'єктів, стосовно яких заявник не має належних прав.

Спеціальне визначення замовника міститься також в Інструкції № 577. Відповідно до п. 5 цієї Інструкції замовником послуг з охорони визнається дієздатна фізична особа, фізична особа – підприємець або юридична особа, яка уклала з органом поліції охорони договір про надання послуг охорони [9]. Не-

зважаючи на те, що наведене визначення поширюється лише на діяльність органів поліції охорони, воно узгоджується із загальними положеннями цивільного законодавства щодо участі фізичних та юридичних осіб у договірних зобов'язаннях.

Більш детальне регулювання правового статусу замовника запропоновано у проєкті рекодифікації ЦК України. Відповідно до проєкту замовником охоронних послуг за договором охорони фізичної особи може бути фізична особа з необхідним обсягом цивільної дієздатності або юридична особа. Аналогічний підхід щодо договору охорони майна. Водночас для договору охорони майна проєкт встановлює додаткову вимогу, згідно з якою замовником може бути лише особа, яка має чинне речове право на предмет охорони [7]. Такий підхід узгоджується з положеннями ч. 3 ст. 8 Закону України «Про охоронну діяльність» [2] та спрямований на забезпечення належного юридичного зв'язку між замовником і майном, що передається під охорону.

На особливу увагу заслуговують положення проєкту ЦК України, відповідно до яких договір охорони фізичної особи може бути укладений на користь третьої особи. У такому разі охоронець зобов'язується надати охоронні послуги не замовнику, а іншій фізичній особі, причому виконання такого зобов'язку допускається навіть без її попередньої згоди, якщо це не порушує її цивільних прав та не передбачає втручання в особисту сферу [7]. Отже, розробники проєкту послідовно розмежовують поняття «замовник охоронних послуг» і «підохоронна особа». Якщо особа укладає договір щодо власної охорони, ці статуси поєднуються. Якщо ж договір укладається в інтересах іншої особи, стороною договору залишається саме замовник, тоді як підохоронна особа набуває статусу третьої особи, на користь якої здійснюється виконання зобов'язання. За своєю правовою природою така конструкція відповідає договору на користь третьої особи, передбаченому цивільним законодавством (ст. 636 ЦК України).

Водночас свобода укладення договору охорони не є абсолютною і обмежується вимогами публічного порядку. Так, відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 10 Закону України «Про охоронну діяльність» суб'єктам охоронної діяльності заборонено здійснювати охорону фізичної особи, яка вчиняє або намагається вчинити кримінальне чи адміністративне правопорушення [2]. Однак зазначене положення регулює не стадію укладення договору, а стадію його виконання, встановлюючи обов'язок виконавця припинити або не здійснювати охоронні заходи у випадку вчинення особою протиправних дій.

Для органів поліції охорони законодавством передбачено додаткові превентивні механізми перевірки особи, яка звернулася за охоронними послугами. Зокрема, розділ IX Інструкція № 577 встановлює, що особиста безпека громадян забезпечується лише за відсутності відомостей про їх протиправні дії (п. 3) [9]. Перед укладенням договору, а також не рідше одного разу на шість місяців протягом строку його дії, керівник органу поліції охорони зобов'язаний ініціювати перевірку особи за інформаційними ресурсами Національної поліції України, а щодо іноземців – також за обліками Інтерполу (п.п. 5–7) [9]. Крім того, укладення договору підлягає погодженню з Департаментом поліції охорони, а у разі отримання відомостей, що унеможливають здійснення заходів особистої безпеки, керівник органу поліції охорони зобов'язаний відмовити в укладенні договору (п.п. 8–9) [9]. Разом із тим Інструкція не визначає вичерпного переліку таких відомостей і не пов'язує відмову в укладенні договору безпосередньо

з наявністю незнятої чи непогашеної судимості або процесуального статусу підозрюваного. Відтак чинне законодавство не передбачає автоматичної відмови в укладенні договору охорони лише з огляду на зазначені обставини.

Таким чином, вимоги до замовника охоронних послуг зводяться до наявності належної цивільної правосуб'єктності та законного юридичного інтересу в отриманні охоронної послуги. Для договорів охорони майна обов'язковою є наявність правового зв'язку замовника з об'єктом охорони, тоді як у договорах охорони фізичної особи замовник може діяти як у власних інтересах, так і в інтересах третьої особи. При цьому законодавство розмежовує стадію укладення договору та стадію його виконання, встановлюючи для останньої спеціальні обмеження, спрямовані на недопущення використання охоронної діяльності в супереччя вимогам публічного порядку.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави для таких висновків.

1. Суб'єктний склад охоронних цивільних правовідносин має спеціальний характер, що зумовлено особливостями охоронної діяльності та поєднанням загального цивільно-правового і спеціального правового регулювання.

Виконавцем договору охорони має визнаватися суб'єкт охоронної діяльності, який набув спеціальної правосуб'єктності шляхом державної реєстрації, отримання ліцензії та дотримання встановлених законодавством організаційних, кадрових і матеріально-технічних вимог. При цьому персонал охорони, який безпосередньо здійснює охоронні заходи, не є стороною договору, а діє в межах правового статусу відповідного суб'єкта охоронної діяльності.

2. Правовий статус замовника охоронних послуг характеризується загальною цивільною правосуб'єктністю з урахуванням спеціальних вимог, пов'язаних з об'єктом охорони. Для договору охорони майна обґрунтованою є вимога щодо наявності у замовника речового права або іншого належного юридичного зв'язку з об'єктом охорони. Водночас договір охорони фізичної особи може укладатися як самою особою, яка потребує охорони, так і іншою особою в її інтересах. Такий підхід забезпечує можливість використання конструкції договору на користь третьої особи та дає змогу розмежувати статус замовника і особи, безпосередньо взятої під охорону.

3. Вбачається необхідним удосконалити нормативне регулювання правового статусу замовника охоронних послуг. Насамперед потребує законодавчого врегулювання понятійний апарат, оскільки спеціальний закон використовує категорію «замовник охоронних послуг», однак не містить її легального визначення. У зв'язку з цим доцільно доповнити ст. 1 Закону України «Про охоронну діяльність» новим абзацом такого змісту: «Замовник охоронних послуг – фізична особа з необхідним обсягом цивільної дієздатності або юридична особа, яка укладає договір про надання охоронних послуг в інтересах себе чи третьої особи». Такий підхід відповідає положенням проєкту рекодифікації ЦК України та відображає можливість укладення договору на користь третьої особи.

Частина 3 ст. 8 Закону України «Про охоронну діяльність» фактично вже містить вимогу щодо наявності законного інтересу у замовника охорони майна, зобов'язуючи замовника підтвердити право володіння чи користування майном, однак вона сформульована лише як процесуальний обов'язок щодо подання документів. Доцільно нормативно закріпити матеріально-правову вимогу, доповнивши ст. 8 Закону положенням такого змісту: «Замовником послуг з охорони майна може бути особа, яка має речове право або інший передбачений законом юридичний зв'язок з майном, що є предметом охорони». Це забезпечить узгодженість Закону з проєктом ЦК України, який використовує конструкцію «чинне речове право».

4. Правове становище третіх осіб у правовідносинах з охорони потребує чіткішого нормативного визначення. У разі укладення договору на користь іншої особи вона не набуває статусу сторони договору, проте може наділятися самостійними правами щодо виконання охоронного зобов'язання. Положення щодо можливості укладення договору охорони фізичної особи на користь третьої особи є позитивним кроком у напрямі конкретизації її правового статусу. Тому доцільно доповнити ст. 8 цього Закону окремою частиною такого змісту: «Замовник має право укласти договір про надання охоронних послуг в інтересах третьої особи, якщо це не суперечить закону, не порушує прав такої особи та характеру охоронної послуги». Це забезпечить узгодженість спеціального закону із цивільно-правовою конструкцією договору на користь третьої особи та з проєктом ЦК України.

Запропоновані зміни спрямовані не на встановлення додаткових вимог до особи замовника, а на вдосконалення законодавчої конструкції договору охорони, забезпечення термінологічної єдності цивільного та спеціального законодавства і підвищення рівня правової визначеності суб'єктного складу договірних правовідносин з охорони.

Література:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про охоронну діяльність : Закон України від 22.03.2012. № 4616-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17#Text>
3. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб : Закон України від 09.01.2025. № 4196-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>
4. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015. № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
5. Ліцензійні умови провадження охоронної діяльності : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 18.11.2015. № 960. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2015-%D0%BF#Text>
6. Бездітко Д. В. Договір охорони життя та здоров'я фізичної особи (тілоохоронництва) за законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2015. 20 с.
7. Порівняльна таблиця до проєкту Цивільного кодексу України : Проєкт Цивільного кодексу України від 09.04.2026 № 15150. URL: <https://itd.rada.gov.ua/93da4832-3ed5-4640-b94f-f19792e2b94d>
8. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
9. Інструкція про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів з фізичної охорони об'єктів: затв. наказом МВС України від 07.06.2017. № 577. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0989-17#Text>
10. Категорії об'єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, що підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21.11.2018. № 975. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-2018-%D0%BF#Text>
11. Умови охорони небезпечних і цінних вантажів під час їх перевезення автомобільним транспортом та переліку таких

вантажів : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30.01.2013. № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2013-%D0%BF#Text>

12. Порядок забезпечення охорони об'єктів органами поліції охорони на договірних засадах : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 14.12.2022. № 816. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0126-23#Text>

Lysyi O. Subject composition of protective civil legal relations: current state and prospects of legal regulation

Summary. The purpose of the article is to determine the specific features of the subject composition of security civil legal relations, to establish the specifics of the legal status of their main participants, in particular the executor and customer of security services, as well as third parties, and to determine the prospects for the development of their legal regulation. It has been established that the subject composition of security civil legal relations has a special character, which is due to the peculiarities of security activities and the combination of general civil and special legal regulation.

The executor of the security agreement must be recognized as a subject of security activity who has acquired special legal personality through state registration, obtaining a license and compliance with organizational, personnel and material and technical requirements established by law. Wherein the security personnel directly carrying out security measures are not a party to the contract but act within the legal status of the security activity entity concerned. The legal status of the customer of security services is characterized by general civil legal personality, taking into account special requirements related to the security object. For a property protection contract, the requirement that the customer have a right in rem or

other proper legal connection with the object of protection is justified. At the same time, a contract for the protection of a natural person can be concluded both by the person in need of protection and by another person in his interests. This approach provides the possibility of using the contract design for the benefit of a third party and makes it possible to distinguish between the status of the customer and the person directly taken under protection.

The need to make changes and additions to the current legislation in the field of security activities is substantiated. It is proposed to supplement the Law of Ukraine "On security activities" with the following provisions: (1) the customer of security services is a natural person with the necessary scope of civil legal capacity or a legal entity that concludes an agreement on the provision of security services in the interests of himself or a third party; (2) the right of the customer to conclude an agreement on the provision of security services in the interests of a third party, if this does not contradict the law, does not violate the rights of such a person and the nature of the security service. The proposed changes are not aimed at establishing additional requirements for the identity of the customer, but at improving the legislative design of the security agreement, ensuring the terminological unity of civil and special legislation, and increasing the level of legal certainty of the subject composition of contractual legal relations for security.

Key words: security agreement, security services, civil legal relations, entities, executor, customer, third party, legal regulation.

Використання штучного інтелекту. Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту не використовувалися.

Дата першого надходження статті до видання: 18.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.10.2026



Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)